

فصلنامه علمی-ترویجی مطالعات تقریبی مذاهب اسلامی (فروغ وحدت)
سال دهم / دوره جدید / شماره ۳۸ / زمستان ۱۳۹۳
صص ۱۸-۳۱

دیدگاه آیت الله مکارم شیرازی درباره وحدت اسلامی

• مجتبی شیرانی

دانشجوی کارشناسی ارشد علوم قرآن و حدیث دانشگاه تهران (نویسنده مسئول)

saheb.alamr@yahoo.com

• علی الله وردی

دانشجوی کارشناسی حقوق دانشگاه انصار المهدی اصفهان

allahverdi1369@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۵/۲۳، تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۸/۲۷

چکیده

در این مقاله به بررسی دیدگاههای تقریبی و وحدت گرایانه آیت الله مکارم شیرازی پرداخته شده است. هدف از این بررسی آشنایی با خدمات بی وقفه این دانشمند بزرگ اسلامی در راستای تقریب و وحدت امت اسلامی است. ایشان در آثار و سخنرانیهای خود همواره قرآن را حلقه اتصال و وحدت امت اسلامی دانسته و کوشیده است با استفاده از آیات قرآن، ضرورت این امر را روشن ساخته و خطرات اختلاف و افتراق امت اسلامی را نشان دهد. مهم ترین راهکارهای تحقق وحدت اسلامی از دیدگاه ایشان: شناخت مذاهب اسلامی از افکار و عقاید یکدیگر، آگاهی از توطئه دشمنان، بازگشت به قرآن، عدم توهین به مقدسات مذاهب اسلامی، کنار گذاشتن تعصبات جاهلانه، مقابله با خطرات گروههای تروریستی - تکفیری، بهره مندی از فرصت عظیم حج و وحدت علمای فریقین هستند. در این میان، فتاوی وحدت بخش ایشان، به عنوان گامی عملی در تحقق این امر نمود بیشتری دارد.

کلیدواژه‌ها: مکارم شیرازی، تقریب مذاهب، ضرورت تقریب مذاهب،

موانع تقریب مذاهب، راهکارهای تقریب مذاهب.

مقدمه

دانشمندان و علمای اسلامی در طول تاریخ، در ایجاد وحدت و جلوگیری از تفرقه امت اسلامی، نقش برجسته‌ای را بر عهده داشته‌اند. بنابراین وحدت کنونی جهان اسلام را باید نتیجه حضور پررنگ همین علما در صحنه‌های مختلف اجتماعی، سیاسی و مذهبی دانست. ایشان در هر زمانی بنابر مقتضیات آن زمان، از مفاهیم و روش‌های جدید بهره برده‌اند، گاه با تکیه بر مشترکات و به حاشیه راندن مسائل اختلافی و گاه با صدور فتوا و دعوت مردم به وحدت و هم‌گرایی. در این بین بعضی از علما پیشگام این وحدت آفرینی و همبستگی هستند. یکی از مراجعی که مواضع وحدت آفرین و تقریبی او همیشه سبب تقویت و گسترش وحدت و همبستگی مسلمانان شده، آیت‌الله ناصر مکارم شیرازی است. وی از چهره‌های شناخته شده در عرصه تحکیم وحدت مسلمانان شیعه و سنی است. نوشتار حاضر بر آن است، تا از راه نشان دادن خدمات این عالم بزرگ اسلامی در زمینه وحدت و همبستگی امت اسلامی، ضرورت و لزوم وحدت را بیشتر نمایان ساخته و تأثیر و پیشگامی او را در این زمینه مورد بررسی قرار دهد.

پیشینه تحقیق

در این زمینه مقاله‌ای با عنوان «رادمردان تقریب (قسمت سوم)» توسط روح‌الله روح‌اللهی نگارش یافته که به صورت مختصر دیدگاه‌های تقریبی آیت‌الله ناصر مکارم شیرازی را مورد بررسی قرار داده، اما مسیری متمایز از نوشتار حاضر را دنبال نموده است. بنابراین در این نوشتار با مطالعه آثار، پیامها و سخنرانیهای او، به معرفی تفصیلی دیدگاه‌های تقریبی این عالم بزرگ اسلامی پرداخته می‌شود که در نوع خود کار جدیدی است.

تعریف مفاهیم

(۱) تقریب

تقریب در لغت به معنای نزدیک کردن است^۱ و در اصطلاح، از نظر مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی، عبارت است از: نزدیکی و هم‌گرایی پیروان مذاهب اسلامی به منظور شناخت یکدیگر، پیرامون محور قرآن و اصول و مشترکات اسلامی.^۲

(۲) وحدت اسلامی

تعریفی که در اساسنامه مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی از وحدت ارائه شده، عبارت است از: «همکاری و تعاون پیروان مذاهب اسلامی بر اساس اصول مسلم و مشترک اسلامی و اتخاذ موضع واحد برای تحقق اهداف و مصالح عالیه امت اسلامی و موضع‌گیری واحد در برابر دشمنان اسلام و احترام به التزام قلبی و عملی هریک از مسلمانان به مذهب خود».^۳

(۳) تفاوت تقریب و وحدت اسلامی

با توجه به تعاریف یاد شده، روشن می‌شود که هدف تقریب و وحدت اسلامی، ایجاد فضای همبستگی، همدلی و همکاری میان امت اسلامی می‌باشد. با این حال توجه به این نکته ضروری به نظر می‌رسد که بین دو اصطلاح تقریب مذاهب اسلامی و وحدت اسلامی تفاوت وجود دارد. تقریب مذاهب بیشتر ناظر بر کاستن اختلافات فکری و علمی است که علمای فریقین از طریق آشنایی با اصول و فروع یکدیگر، در یک محیط علمی - اخلاقی می‌توانند در رفع سوء تفاهم‌های مذهبی بکوشند و حال آنکه وحدت مفهومی عام‌تر داشته و آن همبستگی مذاهب اسلامی با پذیرش اختلافات فکری، اعتقادی و مذهبی است.^۴

۱. فرهنگ ایجادی، ج ۱، ص ۶۶۸.

۲. «اساسنامه مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی».

۳. همان.

۴. «تقریب مذاهب اسلامی، راهکارها و چالشها»؛ «اتحاد جامعه اسلامی یک استراتژی مهم دینی است».

۴) وحدت در اندیشه مکارم شیرازی

وحدت در اندیشه آیت‌الله مکارم شیرازی به معنای تمرکز بر مشترکات و دامن زدن به اختلافات است؛ زیرا جنبه‌های مشترک از وجوه اختلافی بسیار بیشتر است.^۵ بنابراین وحدت به معنای درهم آمیختن فرق اسلامی و تبدیل شدن به فرقه‌ای واحد نیست؛^۶ زیرا اختلاف آراء جزء سرشت و طبیعت انسان است و یکی کردن آنها ممکن نیست.

اهمیت تقریب مذاهب اسلامی در اندیشه آیت‌الله مکارم شیرازی

اتحاد و همبستگی مسلمانان آموزه‌ای قرآنی و دینی است که از فرائض امت اسلامی شمرده می‌شود؛ زیرا قرآن ضمن برادر خواندن مسلمانان،^۷ آنها را به چنگ زدن به ریسمان الهی و پرهیز از تفرقه و چنددستگی فرمان داده است.^۸ از نظر عقلی نیز وحدت، آرامش و خوش بینی در یک جامعه، اساس حسن تفاهم و همکاری و یاری در امور زندگی است، همچنان که نزاع و اختلاف سبب ویرانی و تباهی آن خواهد بود. در همین راستا آیت‌الله مکارم شیرازی همواره بر ضرورت تقریب در شرایط کنونی و آشفته جهان اسلام تأکید نموده و آن را امری دینی دانسته که با شروع بیداری اسلامی جنبه‌ای سیاسی نیز یافته است.^۹ وی همچنین در تفسیر نمونه با مثال زیبایی از قرآن، وحدت را به سدی پولادین در برابر سیلاب ویرانگر دشمنان تشبیه نموده است که پیروزی در برابر دشمنان جز از این طریق حاصل نمی‌شود. او با پرداختن به آیه «إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًا كَانَتْهُمْ بُيُوتًا مَرُوضًا»؛^{۱۰} «خداوند کسانی را

دوست می‌دارد که در یک صف در راه او بیکار می‌کنند، گویی بنایی آهنین‌اند»، یادآور می‌شود: «در یک بنا یا سد عظیم هرکدام از اجزا نقشی دارند، ولی این نقش در صورتی مؤثر می‌شود که هیچ‌گونه فاصله و شکاف در میان آنها نباشد و چنان متحد گردند که گویی یک واحد بیش نیستند، همگی تبدیل به یک دست و یک مشت عظیم و محکم شوند که فرق دشمن را درهم می‌کوبد و متلاشی می‌کند».^{۱۱} در ادامه ضمن ابراز تأسف از فراموش شدن این تعلیم بزرگ اسلامی، بیان می‌دارد: «مسلمانان نه تنها به یک سد عظیم در برابر دشمنان تبدیل نشده‌اند، بلکه به صفوفی پراکنده تبدیل گشته‌اند که در مقابل یکدیگر ایستاده‌اند».^{۱۲}

همچنین در یکی از پیامهای خود، ضمن پرداختن به این مهم که تمام دستورات اجتماعی اسلام و حتی دستورات عبادی، بر محور وحدت دور می‌زند، ضرورت وحدت را این‌گونه تبیین می‌نماید: «قرآن کریم اختلاف را، هم‌ردیف زلزله و صاعقه شمرده و توحید را مانع هرگونه تفرقه دانسته است. امروزه می‌بینیم دشمنان اسلام (در سایه اختلافات امت اسلامی) دست به دست هم داده یک روز، پیامبر رحمت (ص) را مورد اهانت قرار می‌دهند و روز دیگر قرآن را هدف قرار داده و تیرباران می‌کنند. مطمئناً بسیاری از جنگ و نزاعها و مشکلات موجود در جهان با ترویج فرهنگ مدارا در بین مردم قابل حل است. وقتی فرهنگ مدارا از جامعه رخت بریندد، مشکلات نیز پشت سر آن خواهد آمد».^{۱۳}

زندگی‌نامه و آثار آیت‌الله مکارم شیرازی

آیت‌الله ناصر مکارم شیرازی در سال ۱۳۰۵ ش در شهر شیراز در خانواده‌ای مذهبی دیده به جهان گشود. وی پس از طی دوره دبستان و دبیرستان، در سن ۱۴

۵. خبرگزاری دانشجویان ایران (ایسنا).

۶. همبستگی مذاهب اسلامی، ص ۷۷.

۷. حجرات، ۱۰.

۸. آل عمران، ۱۰۳.

۹. «بیانات در دیدار با آیت‌الله محسن اراکی»، ۱۳۹۱/۵/۲۳ ش، خبرگزاری رسا.

۱۰. صف، ۴.

۱۱. تفسیر نمونه، ج ۲۴، ص ۶۵ و ۶۶.

۱۲. همان.

۱۳. «پیام به نشست علمی چهره‌های تقریب».

سالگی دروس دینی را در مدرسه آقا باباخان شیراز آغاز کرد و به دلیل هوش و ذکاوت خارق العاده‌ای که داشت، دوره ۱۰ ساله دروس سطح حوزه را تنها در چهار سال آن هم با نمرات عالی طی نمود. در نبوغ استاد همین بس که در ۱۷ سالگی بر کفایة الاصول آخوند خراسانی حاشیه نوشت.^{۱۴}

در سن ۱۸ سالگی به حوزه علمیه قم وارد شد و از محضر آیت‌الله بروجردی که از بزرگان حوزه بود، بهره برد. در سال ۱۳۲۹ش به حوزه علمیه نجف رفت و در دروس اساتید بزرگی همچون آیات عظام حکیم، خویی و سید عبدالهادی شیرازی شرکت کرد. وی تحصیلات خود را در حوزه‌های علمیه قم و نجف پی گرفت و با کسب فیض از علمای بزرگ این دو حوزه، در سن ۲۴ سالگی به درجه ممتاز اجتهاد رسید.^{۱۵}

مکارم شیرازی در سال ۱۳۳۰ش به ایران بازگشت و در شهر مقدس قم سکونت گزید و به تدریس سطوح عالی و تربیت طلاب مشغول شد.^{۱۶} او همچنین در پیروزی انقلاب اسلامی حضور فعالی داشت و به همین دلیل چندبار به زندان طاغوت افتاد و به سه شهر «چابهار»، «مهاباد» و «انارک» تبعید شد. وی در تدوین قانون اساسی در خبرگان اول به نمایندگی از طرف مردم شیراز، نقش مؤثری ایفا نمود.^{۱۷}

از مکارم شیرازی تاکنون بیش از ۱۰۰ جلد کتاب در موضوعات مختلف به چاپ رسیده است که بعضی از آنها به چندین زبان زنده دنیا ترجمه شده‌اند.^{۱۸} مهم‌ترین اثر وی را می‌توان «تفسیر نمونه» دانست که در ۲۷ جلد به نگارش درآمده و بارها به چاپ رسیده است. از دیگر آثار ایشان می‌توان به «تفسیر

موضوعی پیام قرآن»، «قرآن و آخرین پیامبر»، «قرآن و حدیث»، «تفسیر به رأی»، «ترجمه فارسی قرآن»، «معاد و جهان پس از مرگ»، «مهدی، انقلابی بزرگ»، «نگیزه پیدایش مذاهب» و «رساله توضیح المسائل» اشاره کرد.^{۱۹}

تجلی وحدت در تألیفات آیت‌الله مکارم شیرازی
همان‌طور که اشاره شد، مکارم شیرازی دارای تألیفات متعدد در موضوعات مختلف می‌باشد. وی در این تألیفات، بارها به مسئله وحدت و هم‌گرایی امت اسلامی توجه نموده و ضمن بیان ضرورت و اهمیت آن، به ذکر علل و عوامل تفرقه و از هم گسیختگی امت اسلامی پرداخته و راهکارهایی را به منظور رهایی از این مشکل ارائه نموده است.

در کتاب «اخلاق اسلامی در نهج البلاغه» ضمن سرزنش مسلمانان به جهت دوری از قرآن و عدم توجه به دستورات وحدت آفرینش، علت حرکت قهقرایی امت اسلامی و پیشی گرفتن دشمنان بر آنها را متروک ماندن قرآن دانسته و می‌گوید: «مسلمانان با رها کردن قرآن و پشت نمودن به آن، خود را از عزت به ذلت و از پیشرفت به واماندگی کشانده و موجبات تفرقه میان امت اسلامی و تسلط بیگانگان بر خود را با دست خود فراهم نموده‌اند».^{۲۰} در ادامه با ذکر مثالی زیبا، وضعیت کنونی مسلمانان در دوری از قرآن را این چنین ترسیم می‌کند: «ما با دست خود پایگاه مطمئن ایمان را برای خود خراب کردیم و به آنچه باعث اتحاد و وحدت ما بود، پشت یا زدیم و گویا دشمنان ما از آن استقبال کردند، گویا قرآن برای دشمنان ما نازل شده بود که ندای وحدت آن را شنیدند و در برابر ما همگی جبهه گرفتند و در نتیجه ما را به خاک سیاه نشانند، آنها که با شعار همیشه زنده تاریخ که هرگز کهنه نمی‌شود، یعنی «تفرقه انداز

۱۴. نرم افزار مجموعه آثار حضرت آیت‌الله العظمی مکارم شیرازی (نسخه ۲)؛ «زندگی‌نامه، حیات علمی».

۱۵. همان.

۱۶. همان.

۱۷. طبقات مفسران شیعه، ص ۹۶۹.

۱۸. همان، ص ۹۷۱.

۱۹. «زندگی‌نامه، حیات علمی».

۲۰. اخلاق اسلامی در نهج البلاغه، ج ۱، ص ۴۸۱.

و حکومت کن» ممالک اسلامی را دچار تشتت کردند، آنها کردند آنچه که کردند و ما هنوز خوابیم!»^{۲۱} مکارم شیرازی مشکلات عمده جهان اسلام را عدم اتحاد و همدلی، نشناختن دوست و دشمن، و نداشتن وسایل ارتباط جمعی قوی و فراگیر دانسته که همه اینها وضعیت اسفبار کنونی را برای مسلمانان به بار آورده است،^{۲۲} به گونه‌ای که امت اسلام در هیچ دوره‌ای شاهد وضعیتی خطرناک‌تر از وضعیت کنونی نبوده است. امروز امت اسلامی با تفرقه دشمن را بر خود مسلط ساخته و به جای برادری و اتحاد که شعار اسلام و قرآن است، به برادرکشی و خون‌ریزی و تکفیر یکدیگر روی آورده‌اند، به طوری که حتی عده‌ای برای از بین بردن دیگری، دست در دست دشمنان می‌گذارند. این همان سیاست دشمنان است که مسلمانان را به جان هم بیاندازند و خود کنار بنشینند.

تجلی وحدت در فتاوی آیت‌الله مکارم شیرازی
همواره مشاهده شده است که در برهه‌هایی از زمان، برخی فتاوی تاریخی علمای اسلام، همچون آبی بر آتش، جامعه اسلامی را از آتش تفرقه و فتنه‌های مذهبی رهانیده و زمینه تقرب و اتحاد را میان امت اسلامی فراهم نموده

است. از جمله این فتاوی می‌توان به فتاوی شیخ شلتوت در به رسمیت شناختن مذهب جعفری و جواز تقلید از آن^{۲۳} و فتاوی تاریخی رهبر معظم انقلاب در حرمت اهانت به همسران پیامبر(ص) و نمادهای اهل سنت اشاره کرد.^{۲۴}

مکارم شیرازی نیز از این ظرفیت ناب جهت ایجاد روحیه وحدت و انسجام اسلامی و دوری از تعصبات

مذهبی بهره جست و با صدور فتوایی در راستای اهداف یاد شده، گام برداشته است، به گونه‌ای که می‌توان این فتاوی را به عنوان راهکاری جهت گسترش فرهنگ تقرب و نزدیک کردن قلوب مسلمانان به یکدیگر به شمار آورد. اینک به پاره‌ای از فتاوی ایشان پرداخته می‌شود:

۱) شرکت در نماز جماعت اهل سنت

بر اساس فتاوی مکارم شیرازی شرکت در نماز جماعت اهل سنت، بر طبق روایات معصومان(ع) مستحب بوده، بلکه راهی برای تقویت صفوف مسلمانان در برابر دشمنان است.^{۲۵} وی از مؤمنان (مقلدان خود) خواسته است به هنگام برپایی نماز جماعت در «مسجد الحرام» یا «مسجد النبی»، این اماکن مقدسه را ترک نکنند، بلکه به همراه دیگر مسلمانان به نماز جماعت بایستند.^{۲۶} او در همین زمینه در جواب این سؤال که آیا شرکت در نماز جماعت اهل سنت و خواندن نمازهای یومیه با آنها، کفایت از نماز واجب می‌نماید یا نه؟، می‌گوید: کفایت می‌کند.^{۲۷} نکته حائز اهمیت اینکه وی حضور در نماز جماعت اهل سنت را منحصر در «مسجد الحرام» یا «مسجد النبی» ندانسته، بلکه تمام مساجد را شامل این حکم می‌داند.^{۲۸}

برخی فتاوی دیگر ایشان در این زمینه از این قرارند: «با توجه به اینکه اگر اهل سنت یک رکعت از امام عقب بیافتند، تجافی نمی‌کنند (و به صورت نیم خیز نمی‌نشینند)، انجام این کار برای شیعیان لازم نیست» «نماز جمعه با اهل سنت نیز کفایت از نماز ظهر می‌کند و اعاده آن لازم نمی‌باشد و اینها دستوراتی است که ائمه(ع) برای حفظ وحدت مسلمانان به ما داده‌اند» و «هرگاه رعایت اتصال صفوف جماعت مستلزم سجده بر فرش باشد، و اصرار نسبت به سجده بر سنگ فرش

۲۱. همان.

۲۲. از تو سؤال می‌کنند، ص ۶۵.

۲۳. شیخ محمود شلتوت: طلایه‌دار تقرب، صص ۱۹۷ و ۱۹۸؛ همبستگی مذاهب اسلامی، صص ۳۰۹ و ۳۱۰.

۲۴. «فتاوی مقام معظم رهبری».

۲۵. مناسک حج فارسی، ص ۱۸۹.

۲۶. مناسک عمره مفرد، ص ۲۵۱.

۲۷. مناسک جامع حج، ص ۳۸۴؛ مناسک عمره مفرد، ص ۲۵۲؛ استفتاءات جدید، ج ۲، ص ۱۲۷.

۲۸. استفتاءات جدید، ج ۲، ص ۱۲۷.

مکارم شیرازی

(۱) اتحاد ملی

از بیانیه‌ها، موضع‌گیری‌ها و حساسیتهای مکارم شیرازی چنین برمی‌آید که اتحاد ملی در میان مردم کشورمان وسیله‌ای برای به شکست کشاندن اهداف دشمنان و راهی برای پیشرفت هرچه بیشتر کشور است. در حقیقت دغدغه مکارم شیرازی نسبت به وحدت ملی، از این رو است که وی یک فرد درون نظام و خود فردی انقلابی است و تقویت نظام اسلامی را در حفظ یکپارچگی و اتحاد ملی مردم ایران و پرهیز از نفاق و تفرقه میان آنها می‌داند. بنابراین راهکاری که بدین منظور ارائه می‌دهد، تبعیت از قانون و رهبر انقلاب است، چنان که ایشان در یکی از سخنرانیهای خود می‌گوید: «افرادی که طرف‌دار نظام اسلامی اند، باید متحد شده و در مقابل بحران یکدل و همدل باشند».^{۳۶} او محور وحدت ملی را تبعیت از قانون و مقام معظم رهبری ذکر کرده و می‌گوید: «اگر کسانی خود را از قانون فراتر و مستثنی بدانند، این مسئله باعث ایجاد اختلاف می‌شود. همه باید برای ایجاد اتحاد، تابع قانون باشند، آنجا هم که در قانون بن‌بستی پیدا شد، خدمت رهبری بروند».^{۳۷}

(۲) اتحاد جهان اسلام

مکارم شیرازی در مناسبتهای مختلف به روشنگری اقدامات دشمن برای تفرقه میان امت اسلامی پرداخته و مسلمانان را از پیامدهای وخیم تفرقه آگاه ساخته است. از نظر او قرآن تفرقه و پراکندگی را هم‌ردیف عذابهای آسمانی و صاعقه‌ها شمرده، همچنان که مشاهده می‌شود گاهی ویرانیهای ناشی از اختلاف و پراکندگی به مراتب بیشتر از ویرانیهای ناشی از صاعقه‌ها و زلزله‌ها است.^{۳۸}

وی اختلاف بین مذاهب اسلامی را مربوط به بخش

۳۶. «سخنرانی در درس خارج فقه»، ۱۰/۲۹، ۱۳۸۹/۱۰ ش.

۳۷. همان.

۳۸. تفسیر نمونه، ج ۵، ص ۲۸۴؛ «سخنرانی در دیدار شماری از علمای فلسطینی مقیم لبنان».

مسجد مستلزم عدم رعایت اتصال باشد، باید اتصال را مراعات کند؛ هرچند بر فرش سجده نماید».^{۲۹}

(۲) عدم توهین به مقدسات مذاهب اسلامی

مکارم شیرازی ضمن ضروری دانستن پرهیز از کارهایی که موجب تفرقه صفوف و ایجاد شکاف بین مسلمانان می‌شود^{۳۰} و حرام دانستن این اعمال،^{۳۱} می‌گوید: «بارها این مطلب را گفته‌ام که اهانت به مقدسات دیگران نباید باشد؛ این را به صورت فتوا نوشته‌ام، ولی باز می‌بینیم که برخی می‌آیند و لعن و تعابیر بدی در این عرصه به کار می‌برند».^{۳۲} وی همچنین در رهنمودی دیگر با اشاره به اینکه توهین به مقدسات اهل سنت و دیگر مذاهب اسلامی، جایز نیست، بیان می‌دارد: «رهبر معظم انقلاب و حضرت آیت‌الله سیستانی نیز تعرض و اهانت به مقدسات مذاهب اسلامی را جایز نمی‌دانند»؛^{۳۳} زیرا بر زبان آوردن سخنانی که کینه‌ها را می‌افزاید، از بزرگ‌ترین اسباب اختلاف میان مسلمانان بوده و از وسایلی است که دشمن از آن در جهت ایجاد اختلافات مذهبی بیشترین بهره را برده است، چنان که مقام معظم رهبری در این راستا می‌گوید: «اگر خدای نکرده جلسات ما، جلسات وحدت شکن باشد، این فرصت را از دست داده‌ایم؛ اگر کیفیت حرف زدن ما یا مضمون حرفهای ما جوری باشد که دشمنان ما را در هدفهایشان موفق بکند، ما این نعمت الهی را «بَدَلُوا نِعْمَةَ اللَّهِ كُفْرًا»^{۳۴} تبدیل کرده‌ایم به نقت؛ این را باید مواظب بود، باید مراقب بود».^{۳۵}

جوانب تقریب و اتحاد در اندیشه آیت‌الله

۲۹. مناسک جامع حج، ص ۳۸۵.

۳۰. رساله احکام جوانان (پسران)، ص ۱۶۸.

۳۱. استفتاءات جدید، ج ۳، ص ۶۲۲.

۳۲. «بیانات در دیدار با آیت‌الله محسن اراکی»، ۱۰/۲۵/۱۳۹۲ ش.

«بیانات در دیدار با آیت‌الله محسن اراکی»، ۱۰/۲۶/۱۳۹۲ ش.

۳۳. «بیانات در دیدار با اعضای کنگره امام سجاد(ع)».

۳۴. ابراهیم، ۲۸.

۳۵. «بیانات در دیدار جمعی از مداحان».

تفرعات دانسته و آن را شامل ضروریات دین نمی‌داند. از این رو وحدت و همبستگی امت اسلامی را در سایه مشترکات و کنار زدن تمام عوامل عداوت و کینه و دشمنی، تنها راه نجات امت اسلامی دانسته و مسلمانان را به سوی این نعمت بزرگ و این دستاویز محکم که خداوند توصیه کرده است، دعوت می‌نماید؛ زیرا در سایه همین هدف است که طلیعه پیروزی آشکار شده و روح پاک و تازه‌ای در میان مسلمانان به جنبش در خواهد آمد، اتحاد و صمیمیت جای تفرقه و پراکندگی را خواهد گرفت و در این صورت به آسانی بر دشمنان پیروز خواهند گردید.^{۳۹}

او در همین زمینه می‌گوید: «امروز همه مسلمانان - حتی افراد گنگ و کر! - می‌دانند که در هر منطقه‌ای از مناطق اسلامی یکی از اژدهاهای استعمار غربی دهان باز کرده که آن منطقه و آنچه در آن است را ببلعد، آیا احساس همین موضوع، برای اتحاد مسلمانان و برافروختن شعله‌های غیرت و حماسه در کانون دلهای آنها کافی نیست؟ آیا شدت آن همه دردها، نباید آنها را به سوی اتحاد و از بین بردن کینه‌ها و حسدها دعوت کند؟ از قدیم گفته‌اند: هنگام هجوم مشکلات، کینه‌ها فراموش می‌شود! آیا این همه مصیبت و بلا که همچون صاعقه، از طرف دشمنان بر سر آنها می‌بارد، کافی نیست که آنها را به اجرای اصول عدالت و مساوات و انصاف در حق یکدیگر وادارد؟»^{۴۰}

راهکارهای آیت‌الله مکارم شیرازی برای اتحاد و انسجام اسلامی

۱) شناخت ریشه اختلافات و زدودن آن

شناخت عوامل تفرقه و جدایی امت اسلامی و از بین بردن آنها، از مهم‌ترین اموری است که شرایط را برای وحدت و انسجام اسلامی فراهم خواهد نمود. بنابراین، این بخش از مقاله به بیان مهم‌ترین عوامل

۳۹. آیین ما، صص ۴۱ و ۴۲.

۴۰. همان، ص ۴۹.

تفرقه و اختلاف، از نگاه مکارم شیرازی پرداخته و راهکارهای ایشان را در زمینه از بین بردن آنها، مورد بررسی قرار می‌دهد:

الف) عدم شناخت مذاهب اسلامی از یکدیگر یکی از علل تفرقه، عدم شناخت پیروان مذاهب اسلامی از معتقدات یکدیگر می‌باشد که سبب بدبینیها و سوء تفاهمها و گاه موجب اهانت و تکفیر یکدیگر شده است؛ زیرا امام علی(ع) می‌فرماید: «مردم دشمن چیزی هستند که نمی‌دانند».^{۴۱} چنان که در میان اهل سنت این گونه القا می‌کنند که شیعه قائل به تحریف قرآن است، یا معتقد به خیانت جبرئیل می‌باشد؛ زیرا در انتقال وحی خیانت کرده است و به جای آنکه رسالت را بر علی بن ابی‌طالب(ع) ابلاغ کند، آن را بر رسول خدا(ص) ابلاغ نموده است^{۴۲} و شبهاتی مانند آن، که بخشی از آنها با آشنایی، ارتباط و همکاری صمیمانه مذاهب اسلامی با یکدیگر برطرف خواهد شد. بنابراین ارتباط و شناخت مذاهب اسلامی از یکدیگر و از بین بردن سوء تفاهمها بهترین روش برای تقریب و همبستگی مذاهب اسلامی خواهد بود.^{۴۳}

عدم شناخت پیروان مذاهب اسلامی از یکدیگر، دشمنان را بر آن داشته است، تا فرصت را غنیمت شمرده و با نشر مطالب تفرقه انگیز و گاه خلاف واقع، موجبات اشتعال آتش خشم و تشدید عداوت و کینه بین مسلمانان را فراهم آورند.^{۴۴} از این رو مکارم شیرازی ضمن پرهیز دادن از نشر چنین نوشته‌ها و مطالب مسمومی که توسط افراد جاهل و گاه مغرض نگاشته شده، از مذاهب اسلامی دعوت نموده است که برای شناخت مذهب تشیع، به جای رجوع به چنین کتابهایی، به کتابها و مآخذ خود آنان رجوع کنند؛^{۴۵} زیرا شناخت سایر مذاهب اسلامی از طریق منابع

۴۱. نهج البلاغه، ص ۵۰۱.

۴۲. آیین ما، ص ۱۴.

۴۳. گفتار معصومین(ع)، ج ۱، ص ۶۷.

۴۴. آیین ما، صص ۱۶ و ۵۳.

۴۵. «سخنرانی آیت‌الله مکارم شیرازی»، ۱۰/۷/۱۳۹۲؛ آیین

ما، ص ۵۳.

و مستندات خود آن مذاهب حاصل می‌شود، نه به وسیله آنچه دیگران درباره آن مذاهب نوشته‌اند. وی نقشی را که دو عامل «نقص دستگاه‌های تبلیغی شیعیان» و «خرافات موجود میان بعضی عوام شیعه» در عدم شناخت صحیح از معتقدات شیعه دارند، نادیده نگرفته است و بیان می‌دارد: «البته نباید از حد انصاف خارج شد و همه مشکلات را بر گردن استکبار انداخت و یا انتظار داشت که دیگران برای شناخت مذهب ما پیش قدم شده و با دلسوزی و حوصله فراوان، ضعف دستگاه‌های تبلیغی ما را جبران نموده و در صدد شناخت مذهب ما برآیند. در هر حال هنوز وقت باقی است، باید کوشید و دستگاه تبلیغاتی مجهزی را فراهم نمود که هم توانایی مقابله با دستگاه‌های تبلیغاتی مجهز و قوی دشمن را داشته باشد و هم قادر به معرفی صحیح و شایسته مذهب تشیع باشد».^{۴۶}

ب) توطئه دشمنان

دشمنان اسلام که این دین الهی را مانع بزرگی بر سر اهداف و منافع خود می‌بینند، با ابزار و وسایل مختلف در صدد مبارزه با آن برآمده و بدین منظور هر روز نقشه‌هایی را طرح ریزی و عملیاتی می‌کنند.^{۴۷} آنان با هدف‌گیری دقیق، روی مهم‌ترین مسئله، یعنی وحدت جهان اسلام دست گذاشته و با برافروختن تعصبات فرقه‌ای و فتنه‌های مذهبی، برآند تا میان امت اسلامی شکاف و تفرقه ایجاد نموده و وحدت امت اسلامی را از بین برده و عداوت و دشمنی را جایگزین آن نمایند.

امروز دشمنان با بهره‌گیری از شکاف و تفرقه ایجاد شده میان امت اسلامی، گروه‌های تروریستی - تکفیری را به راه انداخته‌اند، تا از یک طرف بیداری اسلامی به وجود آمده در جهان اسلام را متوقف کرده، یا از مقاصد و اهداف آن منحرف نمایند و از طرف دیگر، چهره‌ای خشن از اسلام و مسلمانان به نمایش

۴۶. آیین ما، ص ۱۷.

۴۷. مشکات هدایت، ص ۱۳.

گذاشته و با اسلام هراسی، مانع گسترش اسلام در جوامع خود شوند.^{۴۸} از این رو امت اسلامی باید با شناخت دقیق توطئه‌های دشمنان و افزایش بصیرت خویش، هم‌گرایی و همبستگی خود را بیش از پیش تقویت نموده و براساس سنت قرآنی «ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَ جَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ»^{۴۹}؛ «با حکمت و اندرز نیکو، به راه پروردگارت دعوت نما و با آنها به روشی که نیکوتر است، استدلال و مناظره کن»، گفتگوهای منطقی، مستدل و دوستانه را جایگزین تکفیر، توهین و بدگویی نمایند.^{۵۰} آنان همچنین باید گروه‌های تروریستی - تکفیری را نفی و طرد نموده و با عرضه اسلام واقعی - که دین رأفت و محبت است - جهانیان را متوجه بیگانگی این گروه‌ها با جهان اسلام کنند، تا بدانند آنچه این گروه‌های خشن و بی‌رحم از اسلام ترسیم می‌کنند، اسلام واقعی نیست.^{۵۱}

ج) دوری از قرآن

ریشه جداییها و اختلافات مسلمانان، گرفتاری در چنگال اوهام و تعصبات، ایجاد عداوت و دشمنی در میان دوستان و همچنین عقب‌ماندگیهای جهان اسلام را باید در دوری از قرآن و تعالیم عالیه آن جستجو کرد.^{۵۲} هرچه مسلمانان از قرآن و معارف آن دور مانده و از آن فاصله بگیرند، درد و رنج و ذلت بیشتری را متوجه خود خواهند کرد. راه و رسم وحدت جهان اسلام و رشد و تعالی مسلمانان و درمان نابسامانیها و عقب‌ماندگیهای به وجود آمده در جوامع اسلامی، روی آوردن به قرآن و تعالیم ناب آن می‌باشد.^{۵۳}

۴۸. وهابیت بر سر دوراهی، صص ۳۱ و ۴۰؛ «سخنرانی آیت‌الله مکارم شیرازی در مراسم آغاز به کار دبیرخانه کنگره بین‌المللی»، ۱۰/۷/۱۳۹۲ ش.

۴۹. نحل، ۱۲۵.

۵۰. وهابیت بر سر دوراهی، ص ۵۶.

۵۱. همان، ص ۴۲.

۵۲. اخلاق اسلامی در نهج البلاغه، ج ۱، ص ۴۸۱.

۵۳. پیام امام، ج ۶، ص ۵۵۵؛ اخلاق اسلامی در نهج البلاغه، ج ۱، ص ۴۸۱.

تمام شئونات زندگی فردی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی وارد شده و معیار و رأس امور قرار گیرد،^{۵۴} قرآنی که همواره همگان را به اتحاد و همبستگی دعوت نموده و بر اجتناب از تفرقه و اختلاف اصرار ورزیده است^{۵۵، ۵۶} اصرار قرآن بر پرهیز از تفرقه و اختلاف، خبر از وقوع این امر در آینده نزدیک یا دور، در میان امت اسلامی می‌دهد؛ زیرا هر کجا قرآن در ترساندن از چیزی زیاد اصرار نموده، اشاره به وقوع و پیدایش آن است.^{۵۷}

بنابراین، آیا وقت آن نرسیده که مسلمانان با بازگشت به قرآن و تعالیم ناب آن، عزت و عظمت خود را بازیابی نموده و دشمنان را مأیوس نمایند؟ آیا وقت آن نرسیده که علاوه بر قرائت قرآن، احکام و حدود و معارف آن را هم رعایت کنند؟ «أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ»^{۵۸} «آیا وقت آن نرسیده است که دل‌های مؤمنان در برابر ذکر خدا و آنچه از حق نازل کرده است، خاشع گردد».^{۵۹} پس، شایسته است هر مسلمان از یک‌سو، این کتاب بزرگ دینی خود را شناخته و تعالیم آن را در زندگی خود عملی سازد و از سوی دیگر، با توجه به اقبال گسترده مردم غیرمسلمان جهان به این کتاب الهی، و برانگیخته شدن حس کنجکاوی آنها به آن، تلاش خود را جهت انتشار این کتاب الهی به زبانهای زنده دنیا به عمل آورده و در صدد پاسخ‌گویی به این نیاز باشد.^{۶۰}

د) تعصبات جاهلانه

در طول تاریخ همواره تعصبات جاهلانه منشأ بسیاری از اختلافات، نزاعها و دشمنیها بوده است. از طرفی

تعصبات و لجاجتها ریشه در جهل و نادانی دارند؛ زیرا این تعصبات همچون حجابی عقل انسان را به خود مشغول ساخته و مانع از این خواهند بود که به درک صحیحی از حقایق و واقعیات برسد. به همین دلیل افراد متعصب تنها بر عقاید خود اصرار ورزیده و تنها آنها را صحیح و عاری از اشکال می‌دانند و در نتیجه به بطلان سایر عقاید حکم می‌کنند.^{۶۱} در حالی که انسانهای عاقل و واقع بین، حق را نزد هر کس که باشد، هر چند نزد دشمن آنها، شنیده و می‌پذیرند.^{۶۲} همین جهل و ناآگاهی افراد متعصب و لجوج سبب شده که متوجه مشکلات و خطرات اختلافات و افتراقها نبوده و از ثمرات وحدت و اتفاق و همیاری بی‌اطلاع باشند.^{۶۳} بنابراین تهذیب نفس از حجابهای لجاجتها و تعصبات جاهلانه، راه را برای رسیدن به اتفاق و اتحاد امت اسلامی فراهم می‌آورد.^{۶۴}

ه) گروههای تروریستی - تکفیری

بزرگ‌ترین خطری که در حال حاضر وحدت و انسجام امت اسلامی را تهدید می‌کند، فتنه گروههای تروریستی - تکفیری است. این گروهها بدون هیچ بینه‌ای حکم به تکفیر گروهی از مسلمانان کرده و آنها را مهدورالدم دانسته و بر طبق همین اعتقاد باطل، خون صدها بی‌گناه را بر زمین می‌ریزند.^{۶۵}

در همین زمینه آیت‌الله مکارم شیرازی دگرگون ساختن چهره جهان اسلام، ناامن کردن منطقه و کشته شدن عده زیادی از افراد بی‌گناه را سه خطر عمده این جریانات دانسته^{۶۶} و می‌گوید: «چنانچه همین امروز آتش این فتنه‌ها خاموش شود، دهها سال باید تلاش کنیم، تا خرابیهای حاصل از این جنگها را آباد

۶۱. پیام قرآن، ج ۱، صص ۹۲ و ۹۷.

۶۲. تفسیر نمونه، ج ۹، ص ۲۱۹.

۶۳. پیام قرآن، ج ۱، ص ۹۵.

۶۴. همان.

۶۵. «سخنرانی در درس خارج فقه»، ۱۳۹۲/۷/۲۰، ش، خبرگزاری تفریب.

۶۶. «سخنرانی در درس خارج فقه»، ۱۳۹۲/۷/۲۰، ش، سایت شخصی.

۵۴. پیام امام، ج ۶، ص ۵۶۱.

۵۵. آل عمران، ۱۰۳ و ۱۰۵.

۵۶. پیام قرآن، ج ۸، ص ۳۸۷.

۵۷. برگزیده تفسیر نمونه، ج ۱، ص ۳۱۷.

۵۸. حدید، ۱۶.

۵۹. اخلاق در قرآن، ج ۲، ص ۱۸۰؛ اخلاق اسلامی در نهج البلاغه، ج ۱، ص ۴۸۱.

۶۰. برگزیده تفسیر نمونه، ج ۱، ص ۱۹.

کنیم».^{۶۷}

او با درک مقتضیات زمان و شرایط بحرانی حاکم بر جهان اسلام و به منظور آگاهی بخشیدن به مسلمانان و ایجاد همکاری و همفکری علمای اسلامی در مورد آثار و پیامدهای جریانهای تروریستی - تکفیری و راههای مقابله با آنها، کنگره مهمی را با نام «خطر جریانات تکفیری» برنامه ریزی نموده^{۶۸} و هدف از تشکیل این کنگره را این گونه تبیین می نماید: «ما با برگزاری این کنگره به دنبال اجماع علمای اسلام هستیم، تا اینکه دیگر عده‌ای نتوانند جوانان جاهل را برای عملیاتهای انتحاری فریب بدهند و هواخواهان گروههای تکفیری کمتر شوند، هدف دیگر از برگزاری این کنگره این است که به جهان بگوییم که گروههای تکفیری نماینده اسلام نیستند و اسلام واقعی چیز دیگری غیر از گروههای تکفیری است».^{۶۹}

۲) وحدت علمای فریقین

علما و فرهیختگان مذاهب مختلف اسلامی، مهم ترین تأثیر را در تحکیم پایه‌های وحدت و انسجام اسلامی بر عهده دارند و در واقع سکان کشتی وحدت در دستان آنها است. در همین راستا آیت الله مکارم شیرازی در جایی ضمن مهم دانستن مسئله تقرب و هم‌گرایی اسلامی، سیره علمای گذشته در این زمینه را یاد آور شده و می گوید: «البته قبل از زمان آیت الله العظمی بروجردی حرکت‌های تقریبی وجود داشته است، از جمله کتبی که مرحوم شیخ طوسی نوشته است، یا نوشته‌های مرحوم سید مرتضی و دیگر علما و بزرگان».^{۷۰}

او در ادامه ادبیات حاکم بر این کتابها را ادبیات تقریبی دانسته و می گوید: «مسیر این بزرگان، مسیر

۶۷. «سخنرانی در جمع اعضای ستاد برگزاری کنگره خطر جریانهای تکفیری»، ۱۳۹۳/۴/۲۴، خبرگزاری فارس.

۶۸. «سخنرانی در دیدار با مسئولین برگزاری کنگره خطر جریانهای تکفیری»، ۱۳۹۳/۴/۲۴، خبرگزاری تسنیم.

۶۹. همان.

۷۰. «بیانات در دیدار با آیت الله محسن اراکی»، ۱۳۹۱/۵/۲۳، سایت شخصی.

فقه مقارن بوده و این خود حرکتی به سوی تقرب است. این بزرگان به این نکته توجه داشته‌اند و در زندگی شخصی خود نیز نزد علمای عامه می رفتند و از آنها مطالبی می گرفتند و به مذاهب مختلف فتوا می دادند، این کارها اقدامات تقریبی بوده است».^{۷۱} از این رو، وی اهتمام علمای فریقین به فقه مقارن را ضروری دانسته و آن را یکی از طرق وصول به مسئله تقرب مذاهب اسلامی می شمارد: «هرگاه به سراغ فقه مقارن برویم و مسائل فقهی هر دو مذهب و یا حتی مذاهب دیگر را در کنار هم بچینیم خواهیم دید مشترکات بسیار زیاد است و هر کدام برای موارد اختلاف دلیلی اقامه کرده‌اند که مطالعه آن سبب تقرب هر چه بیشتر مذاهب می شود. ولی در این میان جای کتابی به عنوان دایرة المعارف فقه مقارن خالی بود، تصمیم گرفتیم که به اتفاق جمعی از علمای حوزه علمیه، به این کار بپردازیم و مخصوصاً مسائل مستحدثه که در عصر و زمان ما پیدا شده، از دیدگاه مذاهب مختلف مورد بررسی قرار گرفت. تاکنون سه جلد از این کتاب به چاپ رسیده و امید داریم در آینده نزدیک به پایان برسد».^{۷۲}

آیت الله مکارم شیرازی وظیفه علما و دانشمندان اسلامی را تکیه بر مشترکات و برجسته کردن نقاط اتفاق و اتحاد امت اسلامی، آگاهی دادن به مسلمانان در مورد نقشه‌های شوم دشمنان و تلاش برای خنثی نمودن آن^{۷۳} و مبارزه با خرافات و بدعتها و افراطی‌گری تکفیر و توهین به یکدیگر دانسته^{۷۴} و دیدار مستمر علما با یکدیگر و تبادل نظر و شنیدن آراء و اعتقادات یکدیگر از زبان خود و نه از زبان دشمنان را در تحقق این امر ضروری می داند. او در این زمینه می گوید: «ما معتقدیم نخستین قدم برای تحقق بخشیدن به وحدت و اتحاد اسلامی، تشکیل

۷۱. همان.

۷۲. «پیام به بیست و ششمین کنفرانس وحدت اسلامی».

۷۳. «سخنرانی در همایش اعتدال و همبستگی امت اسلامی».

۷۴. جلوه حق، ص ۶۱؛ «سخنرانی در دیدار با علمای اهل سنت».

کنگره‌های سالیانه - یا اقلأً هر دو سال یک‌بار - است که عقلا و علمای مسلمانان از تمام کشورهای اسلامی در آن اجتماع کنند، نخست یکدیگر را بشناسند و سپس درباره شئون مختلف جوامع اسلامی تبادل نظر و کنکاش نمایند. از این واجب‌تر تشکیل کنگره زمامداران اسلامی است (اگر زمامدار به معنای حقیقی داشته باشد!)، تا به کمک یکدیگر - درست مانند دو دست در یک بدن - به مبارزه در برابر خطراتی که از هر سو آنها را احاطه نموده، قیام کنند.^{۷۵}

۳) کنگره عظیم حج و آثار و برکات آن

از جمله عبادات اسلامی، که از آن می‌توان در جهت ایجاد انس و الفت میان مسلمانان بهره برد، مراسم عظیم حج است که همه ساله جمعیت زیادی از مسلمانان از هر نژاد و قبیله‌ای و از راه دور و نزدیک در این کنگره عظیم گرد هم می‌آیند، تا اعمال عبادی خود را انجام دهند.^{۷۶} به همین جهت، آیت‌الله مکارم شیرازی با برشمردن آثار و برکات مادی و معنوی حج در تألیفات خویش، سعی در معرفی روح و فلسفه این عبادت بزرگ اسلامی داشته است؛ زیرا ایشان معتقد است برخی از مسلمانان تنها به ظواهر آن می‌پردازند و از درک عمق و روح این عبادت اسلامی غافل‌اند. وی در همین زمینه به سخن یکی از سیاست‌مداران بیگانه اشاره کرده که گفته است: «وای به حال مسلمانان، اگر معنای حج را نفهمند و وای به حال دشمنان اسلام، اگر مسلمین معنای حج را بفهمند!»^{۷۷}

او با توجه به آیات قرآن و روایات رسیده از معصومان(ع)، برخی از آثار و برکات حج را این‌گونه تبیین نموده است: «قرآن در مورد فلسفه حج می‌فرماید: «لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ»؛^{۷۸} «تا شاهد منافع گوناگون خویش در این برنامه حیات‌بخش باشند».

در این آیه، قرآن «منافع» را عام به کار برده و آن را محدود به منافع اخروی و معنوی نکرده است، که بر طبق گفته مفسران، تمام منافع و برکات معنوی و مادی و فلسفه‌های سیاسی و اقتصادی و اخلاقی را شامل می‌شود.^{۷۹}

در همین زمینه وی با پرداختن به روایتی از امام صادق(ع)، برخی از ابعاد حج را این‌گونه بیان می‌کند: «امام صادق(ع) در پاسخ به هشام بن حکم که از فلسفه حج سؤال کرده بود، ضمن اشاره به آثار مهمی از این مراسم بزرگ، مانند: آشنایی مسلمانان جهان با یکدیگر، منافع اقتصادی و ایجاد اشتغال در یرتوی آن، به ابعاد فرهنگی آن پرداخته می‌فرماید: و برای اینکه آثار پیامبر(ص) و اخبار او شناخته شود، مردم آنها را به خاطر آوردند و هرگز فراموش نکنند».^{۸۰} آیت‌الله مکارم شیرازی حج را فرصتی استثنایی برای جهان اسلام دانسته است که امت اسلامی می‌توانند با برنامه‌ریزی صحیح و بهره‌مندی از ابعاد و آثار مختلف آن، علاوه بر تحکیم پایه‌های دین و تقویت وحدت صفوف مسلمانان، عزت و عظمت خود را افزایش داده و بر دشمنان غلبه یابند.^{۸۱} وی همچنین به حضور شخصیت‌های بزرگ علمی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی جهان اسلام در این گردهمایی عظیم اشاره کرده و بیان می‌دارد: «متفکران اسلام که طبعاً در اجتماع مزبور شرکت خواهند داشت، می‌توانند آخرین تحولات اوضاع جهان اسلام را مورد بررسی قرار دهند و پس از گردآوری اطلاعات دقیق و تبادل نظر، در بهبود وضع مسلمانان بکوشند».^{۸۲}

نتیجه‌گیری

۱. علت حرکت قهقرایی امت اسلامی و پیشی گرفتن دشمنان بر آنان و همچنین منشأ بسیاری از عداوتها و

۷۵. آیین ما، ص ۵۸.

۷۶. پیام قرآن، ج ۱۰، ص ۲۷۱.

۷۷. قهرمان توحید، ص ۱۸۲.

۷۸. حج، ۲۸.

۷۹. تفسیر نمونه، ج ۱۴، ص ۷۲.

۸۰. پیام قرآن، ج ۱۰، ص ۲۷۲؛ وسائل الشیعه، ج ۱۱، ص ۱۴.

۸۱. مناسک جامع حج، ص ۲۴.

۸۲. پاسخ به یرسنهای مذهبی، ص ۲۸۹.

تعصبات جاهلانه را باید در دوری از قرآن و عدم توجه به دستورات حیات بخش آن جستجو کرد. بنابراین راه و رسم وحدت جهان اسلام و رشد و تعالی مسلمانان و درمان این نابسامانیها و عقب ماندگیها، روی آوردن به قرآن و تعالیم ناب آن است.

۲. فتنه گروههای تروریستی - تکفیری که بزرگترین مشکل کنونی جهان اسلام می باشد، زاییده تفرقه و از هم گسیختگی امت اسلامی است که دشمنان اسلام از این فرصت بهره برداری نموده و با به کارگیری این گروهها و تجهیز آنان، سعی در تضعیف امت اسلامی و مسلط شدن بر آنها را دارند.

۳. اختلاف و تفرقه، مسلمانان و علمای اسلامی را روز به روز از یکدیگر دورتر ساخته و امت اسلامی را از ظرفیتهای مشترک و مهمی چون قرآن و مراسم عظیم حج محروم نموده است.

۴. آیت الله مکارم شیرازی صرف سخن گفتن از وحدت را چاره کار ندانسته و راهکار عملی وحدت را در ارتباط و آشنایی علمای فریقین با یکدیگر دانسته است که از نظر ایشان، این مهم با برگزاری کنفرانسها و همچنین استفاده از ظرفیت وحدت آفرین حج محقق خواهد شد.

کتابنامه

- قرآن کریم، ترجمه ناصر مکارم شیرازی.
- «اساسنامه مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی»، در: www.taqrrib.info
- بستانی، فؤاد افرام، فرهنگ ابجدی، ترجمه رضا مهیار، تهران، اسلامی، ۱۳۷۵ ش.
- بی آزار شیرازی، عبدالکریم، شیخ محمود شلتوت: طلایه دار تقریب، تهران، مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی، ۱۳۷۹ ش.
- همو، همبستگی مذاهب اسلامی، تهران، دانشگاه مذاهب اسلامی، ۱۳۸۷ ش.
- حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، قم، مؤسسه آل البیت (ع)، ۱۴۰۹ ق.
- خامنه ای، سید علی، «بیانات در دیدار جمعی از مداحان»، ۱/۳۱/۱۳۹۱ ش، در: farsi.khamenei.ir

- همو، «فتوای مقام معظم رهبری»، در: www.taqrrib.info
- خبرگزاری دانشجویان ایران (ایسنا).
- دلشاد، امیرعلی، «تقریب مذاهب اسلامی، راهکارها و چالشها»، در: www.irfdc.ir
- روح اللهی، روح الله، «رادمردان تقریب (قسمت سوم)»، فصلنامه فروغ وحدت، شماره ۱۰، زمستان ۱۳۸۶ ش.
- شریف رضی، نهج البلاغه، تحقیق: صبحی صالح، قم، هجرت، ۱۴۱۴ ق.
- عقیقی بخشایشی، عبدالرحیم، طبقات مفسران شیعه، قم، نوید اسلام، ۱۳۸۷ ش.
- کاشف الغطاء، محمدحسین، آیین ما (اصل الشیعه)، ترجمه ناصر مکارم شیرازی، قم، امام علی بن ابی طالب (ع)، ۱۳۸۸ ش.

- www.rasanews.ir
- همو، «سخنرانی در دیدار با مسئولین برگزاری کنگره خطر جریانه‌های تکفیری»، ۱۳۹۳/۴/۲۴ ش، در: www.tasnimnews.com
- همو، «سخنرانی در دیدار شماری از علمای فلسطینی مقیم لبنان»، در: farsnews.com
- همو، «سخنرانی در همایش اعتدال و همبستگی امت اسلامی»، ۱۳۹۲/۵/۲۹ ش، در: makarem.ir
- همو، اخلاق اسلامی در نهج البلاغه (خطبه متقین)، قم، نسل جوان، ۱۳۸۵ ش.
- همو، اخلاق در قرآن، تهیه و تنظیم: جمعی از فضلا، قم، مدرسه الامام علی بن ابی طالب (ع)، ۱۳۷۷ ش.
- همو، از تو سؤال می‌کنند (مجموعه سؤالات قرآنی از پیامبر اکرم (ص))، تهیه و تنظیم: ابوالقاسم علیان نژادی، قم، امام علی بن ابی طالب (ع)، ۱۳۸۷ ش.
- همو، استفتاءات جدید، تهیه و تنظیم: ابوالقاسم علیان نژادی، قم، مدرسه الامام علی بن ابی طالب (ع)، ۱۴۲۷ ق.
- همو، برگزیده تفسیر نمونه، تهیه و تنظیم: احمد علی بابایی، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۲ ش.
- همو، پاسخ به پرسشهای مذهبی، قم، مدرسه الامام علی بن ابی طالب (ع)، ۱۳۷۷ ش.
- همو، پیام امام امیرالمؤمنین (ع)، تهیه و تنظیم: جمعی از فضلا، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۶ ش.
- همو، پیام قرآن، تهیه و تنظیم: جمعی از فضلا، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۶ ش.
- همو، تفسیر نمونه، تهیه و تنظیم: جمعی از فضلا، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۴ ش.
- همو، جلوه حق بحثی پیرامون صوفیگری در گذشته و حال، قم، نسل جوان، ۱۳۸۴ ش.
- همو، رساله احکام جوانان (پسران)، تهیه و تنظیم: مسعود مکارم، قم، مدرسه الامام علی بن ابی طالب (ع)، ۱۳۹۰ ش.
- مکارم شیرازی، ناصر، «بیانات در دیدار با آیت الله محسن اراکی»، ۱۳۹۱/۵/۲۳ ش، در: www.rasanews.ir
- همو، «بیانات در دیدار با آیت الله محسن اراکی»، ۱۳۹۲/۱۰/۲۵ ش، در: www.tabnak.ir
- همو، «بیانات در دیدار با آیت الله محسن اراکی»، ۱۳۹۲/۱۰/۲۶ ش، در: www.taghribnews.ir
- همو، «بیانات در دیدار با آیت الله محسن اراکی»، ۱۳۹۱/۵/۲۳ ش، در: makarem.ir
- همو، «بیانات در دیدار با اعضای کنگره امام سجاد (ع)»، ۱۳۹۲/۷/۲۵ ش، در: makarem.ir
- همو، «پیام به بیست و ششمین کنفرانس وحدت اسلامی»، در: taghrib.org
- همو، «پیام به نشست علمی چهره‌های تقریب»، شهریور ۱۳۸۷ ش.
- همو، «زندگی نامه، حیات علمی»، در: makarem.ir
- همو، «سخنرانی آیت الله مکارم شیرازی»، ۱۳۹۲/۷/۱۰ ش، در: www.mehrnews.com
- همو، «سخنرانی آیت الله مکارم شیرازی در مراسم آغاز به کار دبیرخانه کنگره بین‌المللی»، ۱۳۹۲/۷/۱۰ ش، در: www.rasanews.ir
- همو، «سخنرانی در جمع اعضای ستاد برگزاری کنگره خطر جریانه‌های تکفیری»، ۱۳۹۳/۴/۲۴ ش، در: www.farsnews.com
- همو، «سخنرانی در درس خارج فقه»، ۱۳۹۲/۷/۲۰ ش، در: makarem.ir
- همو، «سخنرانی در درس خارج فقه»، ۱۳۹۲/۷/۲۰ ش، در: www.taghribnews.com
- همو، «سخنرانی در درس خارج فقه»، ۱۳۸۹/۱۰/۲۹ ش، در: taghribnews.com
- همو، «سخنرانی در دیدار با علمای اهل سنت»، در:

- همو، قهرمان توحید، شرح و تفسیر آیات مربوط به حضرت ابراهیم(ع)، تهیه و تنظیم: مسعود مکارم و محمدرضا حامدی، قم، امام علی بن ابی طالب(ع)، ۱۳۸۸ش.
- همو، گفتار معصومین(ع)، تهیه و تنظیم: سید محمد عبدالله زاده، قم، مدرسه الامام علی بن ابی طالب(ع)، ۱۳۸۷ش.
- همو، مشکات هدایت، تهیه و تنظیم: مسعود مکارم و محمدرضا حامدی، قم، مدرسه الامام علی بن ابی طالب(ع)، ۱۳۸۵ش.
- همو، مناسک جامع حج، تهیه و تنظیم: ابوالقاسم علیان نژادی، قم، مدرسه الامام علی بن ابی طالب(ع)، ۱۴۲۶ق.
- همو، مناسک حج فارسی، قم، مدرسه الامام علی بن ابی طالب(ع)، ۱۳۸۶ش.
- همو، مناسک عمره مفرده، تهیه و تنظیم: مسعود مکارم، قم، مدرسه الامام علی بن ابی طالب(ع)، ۱۴۲۸ق.
- همو، وهابیت بر سر دوراهی، قم، مدرسه الامام علی بن ابی طالب(ع)، ۱۳۸۶ش.
- نرم افزار مجموعه آثار حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی (نسخه ۲)، مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی.
- یوسفی مقدم، محمدصادق، «اتحاد جامعه اسلامی یک استراتژی مهم دینی است»، در:

www.radiomaaref.ir

